

T.Y.B.A.

RURAL DEVELOPMENT

AGRICULTURE & ITS SIGNIFICANCE IN RURAL DEVELOPMENT

(Paper – IV) (28/12/2018)

Q.P. Code : 39044

[Time: Three Hours]

[Marks: 70/100]

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B:
1. Attempt any **five** questions.
  2. **All** questions carry **equal** marks.
  3. Answers of the **two** sections Should be written in the **same** answers book.
  4. The paper will carry **100** marks for the **IDOL** students.

SECTION – I

Q.1 Explain the concept of agriculture and discuss the role of agriculture in rural development.

OR

Define the agricultural productivity and elaborate the determining factors of agricultural productivity.

Q.2 Explain the causes and consequence of soil erosion.

OR

Discuss the acquisition of land for non-agricultural purpose.

Q.3 Explain the types and significance of organic fertilizers

OR

State the different traditional and modern equipment utilized for agriculture.

SECTION – II

Q.4 Explain the concept of Green Revolution and state it's consequences.

OR

Review agricultural policies of Post Green Revolution Period.

Q.5 Explain the role of Krishi Vigyan Kendra in agricultural development.

OR

State the function and importance of Indian council of agriculture and research.

Q.6 State the factors and importance of organic farming.

OR

Explain the concept Green House, State the types of green house.

*****

Q.P. Code : 39044

[वेळ : ३ तास]

[गुण : ७०/१००]

मराठी रुपांतर

- सूचना: १. कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
२. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
३. दोन्ही विभागांची उत्तरे एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहा.
४. दूर व मुक्त शिक्षण संस्थेच्या विद्यार्थ्यांसाठी प्रश्नपत्रिका १०० गुणांसाठी आहे.

विभाग - १

प्र.१ शेती व्यवसायाची संकल्पना स्पष्ट करून ग्रामीण विकासातील शेती व्यवसायाची भूमिका स्पष्ट करा.

किंवा

कृषी उत्पादकतेची व्याख्या सांगून कृषी उत्पादकता निर्धारित करणाऱ्या घटकांचे विवेचन करा.

प्र.२ जमिनीच्या धुपेची कारणे आणि परिणाम स्पष्ट करा.

किंवा

जमिनीचे बिगरशेती वापरासाठी होणारे संपादन, याविषयी चर्चा करा.

प्र.३ सेंद्रिय खतांचे प्रकार आणि महत्व स्पष्ट करा.

किंवा

शेतीसाठी वापरली जाणारी विविध पारंपारिक व आधुनिक अवजारे सांगा.

विभाग - २

प्र.४ हरितक्रांतीची संकल्पना स्पष्ट करून हरितक्रांतीचे परिणाम सांगा.

किंवा

हरितक्रांती नंतरच्या काळातील कृषी धोरणांचा आढावा घ्या.

प्र.५ शेती विकासातील कृषी विज्ञान केंद्राची भूमिका स्पष्ट करा.

किंवा

भारतीय कृषी संशोधन परिषदेची कार्ये व महत्व सांगा.

प्र.६ सेंद्रिय शेतीचे घटक आणि महत्व सांगा.

किंवा

हरितगृहाची संकल्पना स्पष्ट करून हरित गृहाचे प्रकार सांगा.

*****

T.Y.B.A.**RURAL DEVELOPMENT****RURAL MARKETING & FINANCE****(Paper – V) (31/12/2018)****Q.P. Code :07656****[Time: Three Hours]****[Marks:70]**

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B:
1. Attempt any **five** questions.
  2. All questions carry **equal** marks.
  3. Answer of the two sections should be written in **same** answer book.
  4. The paper will carry **100** marks for **IDOL** students.

SECTION – I**Q.1.** What is meant by rural marketing? State the characteristics of rural marketing.**OR**

Discuss the various problems of rural marketing. Suggest measures for it.

Q.2. Describe the various types of agriculture marketing. Give review of affecting factors on agricultural market cost.**OR**

What is meant by agriculture marketing? State the importance of Agriculture marketing in process of development.

Q.3. Explain the structure, functions and duties of Agriculture Produce And Market Committee (APMC)**OR**

Explain the importance of Agriculture cost and commission in Agriculture market.

SECTION – II**Q.4.** Explain in detail institutional and non-institutional sources of rural finance.**OR**

Explain the concepts of rural finance. State the importance of rural finance.

Q.5. 'NABARD is playing important role in rural development'. Discuss.**OR**

Explain the three tier structure of co-operative finance.

Q.6. State the role of self- Help -Group in rural development and poverty eradication.**OR**

Describe the Self – Help – Group's linkages with Banks and NGD's.

Q.P. Code :07656

[Time: Three Hours]

[Marks:70]

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B:
१. कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
  २. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
  ३. दोन्ही विभागाची उत्तरे एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहा.
  ४. दूर व मुक्त शिक्षण संस्थेच्या विद्यार्थ्यांसाठी प्रश्नपत्रिका १०० गुणांची आहे.

विभाग - १

- प्र. १ ग्रामीण बाजारपेठा म्हणजे काय? ग्रामीण बाजारपेठांची वैशिष्ट्ये सांगा.
- किंवा**
- ग्रामीण विपणनाच्या समस्यांची चर्चा करून त्यावर उपाय सुचवा.
- प्र. २ कृषी विपणनाच्या विविध प्रकारांचे वर्णन करून कृषी विपणन खर्चावर परिणाम करणाऱ्या घटकांचा आढावा द्या.
- किंवा**
- कृषी विपणन म्हणजे काय? विकास कार्यात कृषी बाजारपेठांचे महत्त्व सांगा.
- प्र. ३ कृषी उत्पन्न बाजार समितीची रचना, कार्ये व अधिकार सांगा.
- किंवा**
- कृषी बाजारपेठेत कृषी मूल्य आयोगाचे महत्त्व सांगा.

विभाग - २

- प्र. ४ ग्रामीण वित्तपुरवठ्यातील संस्थात्मक व असंस्थात्मक स्रोत सविस्ताराने स्पष्ट करा.
- किंवा**
- ग्रामीण वित्तपुरवठ्याची संकल्पना सांगून ग्रामीण वित्तपुरवठ्याचे महत्त्व सांगा.
- प्र. ५ 'नाबाई ग्रामीण विकासात महत्वपूर्ण भूमिका बजावते'. ह्यावर चर्चा करा.
- किंवा**
- सहकारी वित्तपुरवठ्याची त्रिस्तरीय रचना स्पष्ट करा.
- प्र. ६ ग्रामीण विकास व दारिद्र्य निर्मुलनात स्वयंसहाय्यता बचत गटांची भूमिका स्पष्ट करा.
- किंवा**
- स्वयंसहाय्यता बचत गटांचा बँका व स्वयंसेवी संस्था बाबतचा सहसंबंध विशद करा.

T.Y.B.A.**RURAL DEVELOPMENT****APPLIED AGRICULTURE****(Paper – VI) (02/01/2019)****Q.P. Code :27097****[Time: 3 Hours]****[Marks:70]**

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B:
1. Attempt any five questions.
  2. All questions carry equal marks.
  3. Answer of the both section should be written in same answer book.
  4. The paper will carry 100 marks for IDOL students.

Section I

Q.1 Define term 'Applied Agriculture' and explain its importance in detail.

OR

Explain the significance of allied activities in applied agriculture.

Q.2 Review the economic and environmental benefits of Horticulture.

OR

Discuss in detail factors, which contribute to success of Horticulture programme in Kokan Region.

Q.3 Define term forestry. Review various types of forest in India.

OR

Review the direct and indirect benefits of forestry.

Section II

Q.4 Review the various breeds of 'Goat' and 'Sheep' and importance of goat and sheep rearing in rural development.

OR

Explain the scope and importance of animal husbandry.

Q.5 State various breeds of poultry and basic requirements of poultry business

OR

Explain the importance of poultry and basic requirements of poultry business.

Q.6 Explain the various methods of fish preservation.

OR

Define term 'fish farming' and explain its importance in rural development.

*****

Q.P. Code :27097

मराठी रुपांतर

[वेळ: ३ तास]

[गुण:७०]

Please check whether you have got the right question paper.

- सूचना:
1. कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
  2. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
  3. दोन्ही विभागाची उत्तरे एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहा.
  4. दूर व मुक्त शिक्षण संस्थेच्या विद्यार्थ्यांसाठी प्रश्न पत्रिका १०० गुणांची आहे.

विभाग १

- प्र.१ 'उपयोजित शेती' ची व्याख्या करून त्याचे महत्व स्पष्ट करा.
किंवा
शेतीपूरक उपक्रमांचे उपयोजित शेतीतील महत्व सांगा.
- प्र.२ फालोद्यानाच्या आर्थिक व पर्यावरणात्मक फायद्यांचा आढावा घ्या.
किंवा
कोकणातील फलोद्यान कार्यक्रमाचे यश कोणत्या घटकांवर अवलंबून आहे यावर सविस्तर चर्चा करा.
- प्र.३ 'वनशेती' संकल्पना स्पष्ट करा.भारतातील वनांचे विविध प्रकार सांगा
किंवा
जंगलांचे प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्ष फायदे सांगा.

विभाग २

- प्र.४ शेळ्या-मेंढ्याच्या विविध जातींचा आढावा घेऊन शेळी-मेंढीपालनाचे ग्रामीण विकासातील महत्व सांगा.
किंवा
पशुपालनाची व्याप्ती व महत्व सांगा.
- प्र.५ कोंबड्यांच्या विविध जाती सांगून कुक्कुटपालन व्यवसायासाठी आवश्यक असणारे घटक सांगा.
किंवा
कुक्कुटपालन व्यवसायाचे ग्रामीण विकासातील महत्व सांगा.
- प्र.६ मासे टिकविण्याच्या विविध पद्धती सांगा.
किंवा
'मत्स्यशेती' व्याख्या करा. मत्स्यशेतीचे ग्रामीण विकासातील महत्व सांगा.

*****

T.Y.B.A.

RURAL DEVELOPMENT

AGRICULTURE & ITS SIGNIFICANCE IN RURAL DEVELOPMENT

(Paper – IV) (08/01/2019)

Q.P. Code : 39045

[Time: Three Hours]

[Marks: 70/100]

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B:
1. Attempt any **five** questions.
  2. **All** questions carry **equal** marks.
  3. Answers of the **two** sections Should be written in the **same** answers book.
  4. The paper will carry **100** marks for the **IDOL** students.

SECTION – I

- Q.1** Define the term ‘Agriculture’ and state the role of agriculture in rural economy.
OR
State the various reasons of low productivity of Indian agriculture and suggest remedies on it.
- Q.2** Explain the concept of soil erosion and state the types of soil erosion.
OR
State the different characteristics of Indian land.
- Q.3** Explain the different types of chemical fertilizers and state the consequences of chemical fertilizers.
OR
Describe the various sources and methods of irrigation used for agriculture.

SECTION – II

- Q.4** Explain the concept of Green Revolution and state it’s advantages and dis-advantages.
OR
Explain the strategies of agricultural policies in India.
- Q.5** State the factors and significance of sustainable Agriculture.
OR
Explain the role of agricultural University in agricultural development.
- Q.6** Discuss the detailed about Organic farming.
OR
Explain the concept of Tissue Culture and state the importance of Tissue culture.

*****

Q.P. Code : 39045

[वेळ : ३ तास]

[गुण : ७०/१००]

मराठी रूपांतर

- सूचना: १. कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
२. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
३. दोन्ही विभागांची उत्तरे एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहा.
४. दूर व मुक्त शिक्षण संस्थेच्या विद्यार्थ्यांसाठी प्रश्नपत्रिका १०० गुणांसाठी आहे.

विभाग - १

- प्र.१ 'शेती' ही संकल्पना स्पष्ट करून आर्थिक विकासात शेती व्यवसायाची भूमिका सांगा.
किंवा
भारतीय शेतीची उत्पादकता कमी असण्याची विविध कारणे सांगून, त्यावर उपाय सुचवा.
- प्र.२ जमिनीच्या धुपेची संकल्पना स्पष्ट करून जमिनीच्या धुपेचे प्रकार सांगा.
किंवा
भारतातील जमिनीची विविध गुण-वैशिष्ट्ये सांगा.
- प्र.३ रासायनिक खतांचे विविध प्रकार स्पष्ट करून रासायनिक खतांचे दुष्परिणाम सांगा.
किंवा
शेतीसाठी वापरल्या जाणाऱ्या जलसिंचनाच्या विविध स्रोत व पद्धतींचे वर्णन करा.

विभाग - २

- प्र.४ हरितक्रांतीची संकल्पना स्पष्ट करून हरितक्रांतीचे फायदे - तोटे सांगा.
किंवा
भारतातील कृषी विषयक धोरणांची व्यूहचरणा स्पष्ट करा.
- प्र.५ शाश्वत शेतीचे घटक आणि महत्व सांगा.
किंवा
शेती विकासातील कृषी विद्यापीठाची भूमिका स्पष्ट करा.
- प्र.६ सेंद्रिय शेतीवर सविस्तर चर्चा करा.
किंवा
ऊतीसंवर्धनाची संकल्पना स्पष्ट करून ऊतीसंवर्धनाचे महत्व सांगा.

*****

T.Y.B.A.

RURAL DEVELOPMENT

RURAL MARKETING & FINANCE

(Paper – V) (09/01/2019)

[Time: 3 Hours]

Q.P. Code : 27347

[Marks:70]

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B:
1. Attempt any **five** questions.
  2. All questions carry **equal** marks.
  3. Answer of **two** sections should be written in **same** answer-book.
  4. The paper will carry **100** marks for **IDOL** students.

Section – I

1. A. Explain the scope and factors of rural marketing.
OR
B. Describe the importance of rural marketing from point of view of producers, consumers and economic ways.
2. A. Explain the concept of agricultural marketing. State the importance of agricultural marketing in process of development.
OR
B. Discuss the problems of agricultural marketing. Suggest measures for it.
3. A. Comment in detail, 'Food corporation of India.'
OR
B. State the significance of Agriculture Costs Prices Committee in agriculture market.

Section –II

4. A. Describe the nature and types of rural finance.
OR
B. Explain the concept of rural finance. Explain the importance of rural finance in development process.
5. A. Evaluate the co-operative finance in India.
OR
B. State the functions of Regional Rural Bank. Review the problems of Regional Rural Bank.
6. A. Explain the Self-Help-Group's linkages with Bank and NGO's.
OR
B. Explain the role of Self-Help-Group's in poverty eradication.

Turn Over

Q.P. Code : 27347

२

(मराठी रुपांतर)

(वेळ: ३ तास)

(गुण : ७०)

सूचना:

- १) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
- २) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
- ३) दोन्ही विभागाची उत्तरे एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहा.
- ४) दूर व मुक्त शिक्षण संस्थेच्या विद्यार्थ्यांसाठी प्रश्नपत्रिका १०० गुणांची आहे.

विभाग-१

१. अ) ग्रामीण विपणनाची व्याप्ती व घटक स्पष्ट करा.

किंवा

- ब) उत्पादकाच्या, ग्राहकांच्या आणि अर्थव्यवस्थेच्या दृष्टीने ग्रामीण विपणनाचे महत्त्व विशद करा.

२. अ) कृषी विपणनाची संकल्पना सांगून कृषी विपणनाचे विकास प्रक्रियेतील महत्त्व सांगा.

किंवा

- ब) कृषी विपणनाच्या समस्यांची चर्चा करून त्यावर उपाय सुचवा.

३. अ) भारतीय अन्नमहामंडळ यावर सविस्ताराने भाष्य करा.

किंवा

- ब) कृषी बाजारपेठेत कृषी मुल्य आयोगाचे महत्त्व सांगा.

विभाग – २

४. अ) ग्रामीण वित्तपुरवठ्याचे स्वरूप व प्रकार विशद करा.

किंवा

- ब) ग्रामीण वित्तपुरवठ्याची संकल्पना सांगून ग्रामीण वित्तपुरवठ्याचे विकास प्रक्रियेमधील महत्त्व स्पष्ट करा.

५. अ) भारतातील सहकारी वित्तपुरवठ्याचे मुल्यमापन करा.

किंवा

- ब) प्रादेशिक ग्रामीण बँकाची कार्ये सांगून प्रादेशिक ग्रामीण बँकाच्या समस्यांचा आढावा घ्या.

६. अ) स्वयंसहाय्यता बचत गटांचा बँका व स्वयंसेवी संस्थाबरोबरचा सहसंबंध स्पष्ट करा.

किंवा

- ब) दारिद्र्य निर्मुलनात स्वयंसहाय्यता बचत गटांची भूमिका स्पष्ट करा.

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B:**
1. Attempt any five questions.
  2. All questions carry equal marks.
  3. Answer of the both section should be written in same answer book.
  4. The paper will carry 100 marks for the IDOL students.

Section I

1. State the features of applied agriculture. Write its importance in rural development.

OR

What is meant by Applied Agriculture? State its nature.

2. Review the factors which contribute to success of Horticulture Development Programme.

OR

State the concept of social forestry and write its importance.

3. Define the concept of social forestry and write its importance.

OR

What is meant by 'forestry'. State the various types of forest.

Section II

4. Write the features of 'Goat' and 'sheep' rearing and its importance reference to rural region.

OR

Define the concept of 'Animal Husbandry'. State its importance in natural region.

5. Review the basic requirements of poultry business.

OR

Explain the various government schemes for the promotion of poultry business in India.

6. Define the concept of 'fish farming'. State its nature and scope.

OR

Review the various schemes for the promotion of fishery industry in India.

*****

[वेळ : तीन तास]

[गुण : ७०]

Please check whether you have got the right question paper.

- सूचना: १. कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
२. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
३. दोन्ही विभागाची उत्तरे एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहा.
४. दूर व मुक्त अध्ययन संस्थेच्या विद्यार्थ्यांसाठी प्रश्न-पत्रिका १०० गुणांची असेल.

विभाग १

प्रश्न.१ उपयोजित शेतीची वैशिष्ट्ये सांगून उपयोजित शेतीचे ग्रामीण विकासातील महत्त्व सांगा.
किंवा

उपयोजित शेती म्हणजे काय? उपयोजित शेतीचे स्वरूप सांगा.

प्रश्न.२ फलोद्यान विकास कार्यक्रमाच्या यशामध्ये योगदान देणाऱ्या घटकांचा आढावा घ्या.
किंवा

रोपवाटिका संकल्पना स्पष्ट करा. रोपवाटकेचे फलोद्यान विकासातील महत्त्व सांगा.

प्रश्न.३ सामाजिक वनीकरण संकल्पना स्पष्ट करून त्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.
किंवा

‘वनिकी’ म्हणजे काय? जंगलांचे विविध प्रकार विशद करा.

विभाग २

प्रश्न.४ शेळी व मेषपालनाची वैशिष्ट्ये सांगून त्याचे ग्रामीण भागाच्या दृष्टीने त्याचे महत्त्व सांगा.
किंवा

‘पशुसंवर्धन’ संकल्पना स्पष्ट करा. ग्रामीण भागाच्या दृष्टीने त्याचे महत्त्व सांगा.

प्रश्न.५ कुक्कुटपालन व्यवसायाच्या मूलभूत गरजांचा आढावा घ्या.
किंवा

भारतातील कुक्कुटपालन व्यवसायाच्या विकासासाठी असलेल्या विविध शासकीय योजना सांगा.

प्रश्न.६ ‘मत्स्यशेती’ संकल्पना स्पष्ट करा. मत्स्यशेतीचे स्वरूप व व्याप्ती लिहा.
किंवा

भारतातील मासेमारी उद्योगांच्या विकासासाठी असलेल्या विविध योजनांचा आढावा घ्या.

*****

T.Y.B.A.**RURAL DEVELOPMENT****RURAL RESOURCE MANAGEMENT****(Paper – VII) (JAN-2019)****Q. P. Code: 37884****Duration- Three Hours****70 marks****NB- 1) All Questions are compulsory.****2) All questions carry equal marks.****3) The paper will carry 100 marks for IDOL students.****4) Answer of the two sections should be written in the same answer book.****Section-I****1. Explain the concept of water resources and discuss the measures for water conservation.****OR**

State the various types of renewable and nonrenewable resources.

2. Describe in detail the various types of land in Maharashtra.**OR**

Write in detail the vegetative erosion prevention measures for soil conservation.

3. State the problems of water pollution and suggest measures to decrease the water pollution.**OR**

Explain the concept of water quality. Write information of disease spread by polluted water.

Section II**4. Explain the concept of population explosion and write the causes of population growth.****OR**

Explain the concept of Human Resources write the important aspects of Human Resource Development.

5. State the nature of safe drinking water problems in rural area and suggest remedies on it.**OR**

Explain the role of Transport Facilities in rural development.

6. Write in detail the steps of Agriculture Extension Education.**OR**

State the role Krushi Vidnyan Kendra (KVK) in rural development.

Q. P. Code: 37884

वेळ - तीन तास
मराठी रुपांतर

एकूण गुण ७०

सूचना:- १) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

३) दूर व मुक्त अध्ययन संस्थेच्या विद्यार्थ्यांसाठी प्रश्नपत्रिका १०० गुणांची आहे.

४) दोन्ही विभागाची उत्तरे एकाच उत्तर पत्रिकेत लिहा.

विभाग १

१. जलसाधन संपत्ती संकल्पना स्पष्ट करा आणि जलसाधन संपत्ती संवर्धनाच्या उपायांची चर्चा करा.

किंवा

पुनर्निर्मित होणाऱ्या आणि पुनर्निर्मित न होणाऱ्या साधनसंपत्तीचे विविध प्रकार सांगा.

२. महाराष्ट्रातील जमिनीचे प्रकार सविस्तर लिहा.

किंवा

भूसंवर्धनासाठी 'वनस्पती शास्त्रात्मक' धुपप्रतीबंधक उपाय सविस्तर लिहा.

३. जलप्रदूषणाची समस्या स्पष्ट करून जलप्रदूषण कमी करण्यासाठी उपाय सुचवा.

किंवा

पाणी गुणनियंत्रण संकल्पना स्पष्ट करा. अशुद्ध पाण्यामुळे पसरणाऱ्या आजारांची माहिती लिहा.

विभाग २

४. लोकसंख्या विस्फोटाची संकल्पना विषद करा आणि लोकसंख्या वाढीची कारणे लिहा.

किंवा

मानवी साधनसंपत्ती विकास संकल्पना स्पष्ट करा. मानवी साधनसंपत्ती विकासाचे विविध पैलू लिहा.

५. ग्रामीण भागातील स्वच्छ पिण्याच्या पाण्याच्या पुरवठ्याची समस्या विषद करा आणि त्यावर उपाय सुचवा.

किंवा

ग्रामीण विकासात वाहतूक सुविधांची भूमिका स्पष्ट करा.

६. कृषी विस्तार शिक्षणाच्या पाय-या सविस्तर लिहा.

किंवा

कृषी विज्ञान केंद्राची ग्रामीण विकासातील भूमिका सांगा.

T.Y.B.A.

RURAL DEVELOPMENT

EMERGIN ISSUES IN RURAL DEVELOPMENT

(REV.) (Paper – VIII) (JAN-2019)

Q.P. Code :37541

[Time: 3 Hours]

[Marks:70]

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B: 1. Answer any **five** Questions
2. **All** Questions carry **equal** marks.
3. Answer of the **two** section should be written in the **same** answer book.
4. The paper will carry **100** marks for **IDOL** student.

Section – I

- Q.1** State the various programmes undertaken by government for reducing inbalance in rural urban area.
OR
Explain the provision regarding rural development in the five year plan.
- Q.2** Explain the various causes of decline of cooperative sector in Maharashtra.
OR
Discuss the role of cooperation in rural Development
- Q.3** State the problems of project affected people's rehabilitation.
OR
Discuss the consequences of land acquisition for infrastructural development.

Section – II

- Q.4** Suggest remedial measures on land pollution.
OR
Explain the concept of land pollution and state the consequences of land pollution.
- Q.5** State the various causes of sub-division and fragmentation of land holding.
OR
State the causes and consequences of migration.
- Q.6** Explain the consequences of opening of rural area to capitalist classes in agricultural marketing.
OR
Explain the concept of Libralization, Praritazation, and Globalization.

*****

Q.P. Code :37541

[वेळ: ३ तास]

[गुण:७०]

Please check whether you have got the right question paper.

- सूचना: 1. कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
2. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
3. दोन्ही विभागाची उत्तरे एकाच उत्तर पत्रिकेत लिहा.
4. दूर व अध्ययन संस्थेच्या विद्यार्थ्यांसाठी प्रश्नात्रिका १०० गुणांची असेल.

विभाग -१

१. ग्रामीण शहरी भागातील असमतोल कमी करण्यासाठी शासनाने योजलेले विविध कार्यक्रम सांगा.
किंवा
पंचवार्षिक योजनांमधील ग्रामीण विकास विषयक तरतुदी स्पष्ट करा.
२. महाराष्ट्रातील सहकारी क्षेत्राच्या अवनतीची विविध कारणे विशद करा.
किंवा
ग्रामीण विकासात सहकारी क्षेत्राची भूमिका यावर चर्चा करा.
३. प्रकल्पग्रस्त लोकांच्या पुर्वसनाबाबत समस्या सांगा.
किंवा
संरचनात्मक विकासासाठी जमिनीच्या संपादनामुळे झालेल्या परिणामांची चर्चा करा.

विभाग - २

४. जमीन प्रदूषणावर उपाय - योजना सुचवा.
किंवा
जमीन प्रदूषणाची संकल्पना स्पष्ट करून जमीन प्रदूषणाचे परिणाम सांगा.
५. जमिनाच्या उपविभाजनाची व तुकडीकरणाची विविध कारणे सांगा.
किंवा
स्थलांतराची कारणे आणि परिणाम सांगा.
६. कृषी बाजारपेठेत भांडवलदार वर्गाच्या शिरकावाचे परिणाम सांगा.
किंवा
उदारीकरण , खाजगीकरण आणि जागतिकीकरण या संकल्पना स्पष्ट करा.

*****

T.Y.B.A.

RURAL DEVELOPMENT

SOCIAL WORK FOR RURAL DEVELOPMENT

(Paper – IX) (JAN-2019)

Q.P. Code :37555

[Time: 3 Hours]

[Marks:70]

Please check whether you have got the right question paper.

N.B: 1. Answer any **five** Questions

2. **All** Questions carry **equal** marks.

3. Answer of the **two** section should be written in the **same** answer book.

4. The paper will carry **100** marks for **IDOL** student.

Section I

Q.1 Explain the concept of 'voluntary work' and 'voluntary organization' and state the various objective of voluntary organization.

OR

Elaborate the origin and development of voluntary organization in India.

Q.2 Explain the concept of management. Review the various principles of voluntary management.

OR

State the various activities under taken by voluntary organization in rural development.

Q.3 Elaborate the necessity of voluntary organization in rural development.

OR

Review the working of various voluntary organization in Maharashtra.

Section II

Q.4 Explain the concept of professional social work and state the various objective of professional social work.

OR

Elaborate in detail crime and correctional field of social work.

Q.5 State the various activities in women welfare of social work.

OR

Describe the activities in labour welfare field of social work.

Q.6 What is mean by social research? Elaborate the types and tools of social research.

OR

Write explanatory notes on:-

a) Social work administration

b) Features of social.

*****

Q.P. Code :37555

[वेळ: ३ तास]

[गुण:७०]

Please check whether you have got the right question paper.

सूचना: 1. कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

2. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

3. दोन्ही विभागाची उत्तरे एकाच उत्तर पत्रिकेत लिहा.

4. दूर व अध्ययन संस्थेच्या विद्यार्थ्यांसाठी प्रश्नात्रिका १०० गुणांची असेल.

विभाग-१

प्र. १ 'स्वयंसेवी कार्य' आणि 'स्वयंसेवी संघटना' या संकल्पना विशद करा. आणि स्वयंसेवी संस्थेचे विविध उद्देश सांगा.
किंवा

भारतातील स्वयंसेवी संस्थांचा उदय आणि विकास यांचे स्पष्टीकरण करा.

प्र. २ व्यवस्थापनाची संकल्पना विशद करा. स्वयंसेवी संस्थांच्या व्यवस्थापनाच्या विविध तत्वांचा आढावा घ्या.
किंवा

स्वयंसेवी संस्था ग्रामीण विकास संदर्भात राबवित असलेले विविध उपक्रम सांगा.

प्र. ३ ग्रामीण विकासातील स्वयंसेवी संस्थांच्या सहभागाची आवश्यकता स्पष्ट करा.
किंवा

महाराष्ट्रातील विविध स्वयंसेवी संस्थांच्या कार्याचा आढावा घ्या.

विभाग-२

प्र. ४ व्यवसायिक समाजकार्य ही संकल्पना विशद करा. आणि व्यवसायिक समाजकार्याचे विविध उद्देश सांगा.
किंवा

समाजकार्यातील अपराध व सुधार क्षेत्राचे सविस्तर विवेचन करा.

प्र. ५ समाजकार्यातील महिला कल्याण अंतर्गत करता येण्यासारखे विविध उपक्रम सांगा.
किंवा

समाजकार्यातील कामगार कल्याण क्षेत्र अंतर्गत करता येणाऱ्या विविध उपक्रमांचे वर्णन करा.

प्र. ६ सामाजिक संशोधन म्हणजे काय? सामाजिक संशोधनाचे विविध प्रकार आणि साधने स्पष्ट करा.
किंवा

स्पष्टीकरणात्मक टिपा लिहा.

अ) समाजकार्य प्रशासन

आ) समाज कार्याची वैशिष्ट्ये

*****